

'De Pieterskerk in Leiden' standaardwerk voor iedereen

Historie tot op de millimeter

DOOR ANNEMIEK RUYGROK

LEIDEN - Het heeft eeuwen geduurd voordat het tufstenen kerkje dat de Pieterskerk in Leiden ooit was, uitgroeide tot het statige monument zoals we dat nu kennen. Maar de bouwgeschiedenis was eigenlijk nog nooit goed opgetekend. Tot de laatste restauratie en een toevallige samenloop van omstandigheden. Met als resultaat een lijvig boekwerk 'De Pieterskerk in Leiden'.

Een standaardwerk voor kunsthistorici, architecten en bouwhistorici, zo mag 'De Pieterskerk in Leiden' gerust worden genoemd. De aan de Universiteit Leiden verbonden kunsthistorica dr. Eva den Hartog noemt het een werk met een gekke onstaansgeschiedenis. Toen met de meest recente restauratie van de Pieterskerk planmatig werd begonnen, vond onder meer de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed dat nu eens goed moest worden opgetekend hoe de bouwgeschiedenis van de kerk in elkaar zat. En dat terwijl de Rijksdienst deze kerk na de St. Jan van den Bosch als meest belangrijke erfgoed op dit gebied beschouwt.

Cadeauboek

Bijna tegelijkertijd waren Eva den Hartog en een aantal andere kunsthistorici bezig met een interieuronderzoek van de kerk, dat zou uitmonden in een cadeauboekje voor academici.

De Rijksdienst besloot toen de twee 'boekideeën' samen te voegen. Meer dan twintig auteurs en onderzoekers werkten jarenlang aan wat wel het standaardwerk over de Pieterskerk mag worden genoemd.

Door uitgebreid archiefonderzoek en bouwhistorisch onderzoek is zeer veel van de bouw- en gebruiksgeschiedenis bekend geworden, waarvan dit

De Pieterskerk Leiden vanaf het plein gezien.

boek de neerslag vormt.

Hoewel tot in de kleinste details op bouwkundige onderzoeken wordt ingegaan, elk stukje hout 'dendrochronologisch' is onderzocht en wordt beschreven, uitgebreide verhandelingen over de gebruikte (natuur)steen en restauraties in de loop der eeuwen staan vermeld, is het een heel lezenwaardig

boek geworden, ook voor niet-deskundigen. Dat komt omdat elk hoofdstuk een inleiding heeft gekregen, waarin de inhoud kort en leesbaar is samengevat. Dat het lijvige boek (het telt ruim 500 bladzijden en is gelardeerd met tal van prachtige illustraties en tekeningen) bovendien fabels en sprookjes ontzenuwt, is mooi

meegenomen. Eva den Hartog, die samen met John Veerman de eind- en beeldredactie deed: „Ik geloof wel dat dit een goede aanpak is. Na de inleidingen heeft elk hoofdstuk een verdieping, voor de historicus. Maar het was inderdaad de bedoeling dat het voor iedereen zou zijn en dus zo leesbaar mogelijk.”

En zo valt te lezen dat voor

een nieuwe koorpartij huizen moesten worden afgebroken en dat het oudste schilderij van de Pieterskerk dat in de Lakenhal hangt, tal van overschilderingen heeft. De tekening dateert van 1784, maar gezien de papierkenmerken is het schilderij zoals het er nu uitziet in de vroeg twintigste eeuw tot stand gekomen.

Beeldenstorm

Het boek ontcracht bestaande theorieën en baseert zich daarbij op minuscule onderzoek van bijna elk onderdeel in de kerk.

Want in de loop der eeuwen - de tufstenen kerk zou al in de twaalfde eeuw zijn gebouwd - is er aan de Pieterskerk gesleuteld en bijgebouwd, gerestaureerd en soms wel vernield. Zoals tijdens de Beeldenstorm, al is de kerk daar redelijk goed uitgekomen. Kwam dat misschien omdat de burgemeesters van Leiden, Delft, Den Haag en Amsterdam de bui al voelden aankomen? In elk geval beraadden zij zich over de te nemen maatregelen opdat 'alle oproer en inconvenientie (...) binnen deze stede zouden mogen worden ontgaan en afgewerkt'.

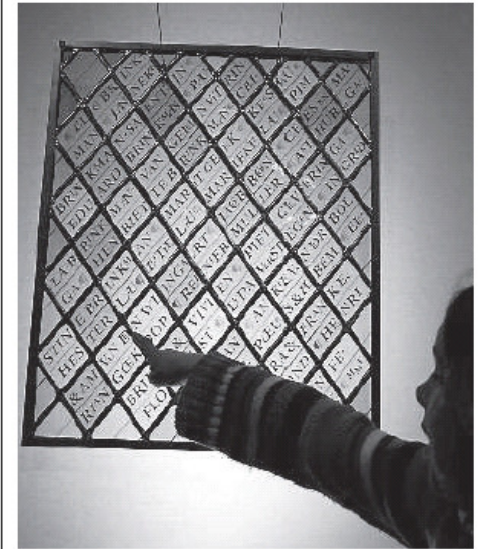
Niettemin troffen ze in de kerk 'een quaet beginsel van twee manspersonen, met geweer op de beelden slaande ende eenige afwepende'. In elk geval moest een altaarstuk, gemaakt door de vader van Lucas van Leyden het ook ontgelden.

Ook het instorten van de tientallen meters hoge toren en de ramp met het kruitschip vernielden een hoop aan de kerk.

Inmiddels is de meest recente restauratie aan de kerk voltooid, maar zoals architect Boudewijn Veldman in 1998 al voorspelde is de Pieterskerk nooit af en is er eeuwigdurend onderhoud nodig.

Toekomstige restaurateurs hebben het dan op één punt gemakkelijker: zij kunnen zich baseren op dit standaardwerk.

'De Pieterskerk in Leiden' bouwgeschiedenis, inrichting en gedenktekens, Eva den Hartog, John Veerman, Edward Grasman en Dirk Jan de Vries, uitgeverij WBooks, Zwolle, tot 1 februari te koop in de boekhandel voor € 49,50, daarna een tientje duurder.

Namen in ramen.

ARCHIEFFOTO ANP

Ramen met namen

Het perspex dat bij de restauratie in de jaren zeventig voor de ramen in de Pieterskerk werd gezet, is bij de laatste restauratie vervangen. Voor de beschermende beglazing is een nieuwe vassing ontworpen.

Een hedendaagse toevoeging is het project 'Ramen met namen' waarbij men tegen betaling een naam in een raam kan laten brandschilderen. Dit wordt uitgevoerd door glasatelier Stef Hage-meier.

Maar eigenlijk is er met dit project niets nieuws onder de zon. In het hoofdstuk 'Het Leidse pluche' worden de notabelen van Leiden beschreven, die zich voor de Pieterskerk inzetten.

En wat lieten zij na? Hun beeltenis in de gebrandschilderde ramen. In de 'Pieterskerk in Leiden' staan tal van fraaie afbeeldingen van deze ramen. Opvallend is dat het vooral dames zijn die werden afgebeeld.

Cadeautje van de heer des huizes?